

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1942

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 — ΣΤΑΔΙΟΥ — 38
ΑΘΗΝΑΙ

Γαλλικής Αυτοκρατορίας, 15.000 φράγκων, απονεμήθηκε στον Marius Ary Leblond, τὸ βραβείο Gobert στον ιστορικό Philippe Sagüac γιὰ τὸ ἔργο του: «Ἡ ἀφρικανικὴ ἐπαναστάσις» καὶ τὸ βραβείο Dupont στον Jean Paulhan γιὰ τὸ σύνολο τοῦ ἔργου του. Ἰσαμε τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἀποφάσισε νὰ μὴν ἐκλέξη καινούργια μέλη.

Ἡ θεατρικὴ κίνησις στὸ Παρίσι, παρ' ὅλες τὶς δυσχέρειες, εἶν' ἀξιόλογη, καὶ ἀρκετὰ καινούργια ἔργα παίχτηκαν ἢ πρόκειται ν' ἀνεβῶν. Στὸ «Atelier» δόθηκε γιὰ πρώτη φορὰ μιὰ καινούργια κωμωδία τοῦ Jean Aouille μὲ τὸν τίτλο «Εὐρυδική», ὅπου ὁ μῦθος τοῦ Ὀρφέου παρουσιάζεται συγχρονισμένος μὲ μοντέρνα κοστύμια. Ὁ Boussac de Saint-Marc, ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια σιωπῆς, ἔγραψε τὴν «Ἀμαζόνα μὲ τὰ γαλανὰ μάτια», πού εἶχε πολλὴν ἐπιτυχία χάρις στὴν ψυχολογικὴ ἀνάλυση καὶ τὴ δραματικὴ τῆς πνοῆς.

Ὁ Sacha Guitry, μὲ τὴ νέα δημιουργία του στὸ θέατρο «Madelaine», τὸ «Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ», χαρίζει στους παρισινούς τὸ εὐθύμο πνεῦμα του καὶ τὸ ἐξαιρετικὸ του παίξιμο. Ὁ Jacques de Lacretelle ἔγραψε μιὰ κωμωδία μὲ θέμα τὴ Charlotte Corday, πού ἀνεβάστηκε στὸ Vichy. Ἀπὸ τὰ ξένα ἔργα πού παίχτηκαν τελευταία μ' ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία, ἀναφέρουμε τὴν κωμωδία τοῦ Massimo Bontempelli «Minnie la candida», καὶ τοῦ Pirandello: «Ἐξ ἑξ ἑσώπων ζητοῦν συγγραφέα», «Ἡ κυρία Μοελί μιὰ καὶ δύο», «Νὰ ντύσουμε τοὺς γυμνοὺς» καὶ «Εὐχαρίστησις τῆς Τιμιότητος».

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἠθοποιούς πού λάμπρυναν τὸ καλλιτεχνικὸ παρισινὸ στερέωμα μὲ τὸ παίξιμό τους, καὶ πού ἡ φήμη τους εἶχε ξεπεράσει τὰ σύνορα τῆς πατρίδας τους, πέθαναν τελευταία. Ὁ δημοφιλὴς κωμικὸς Victor Boucher, ὁ περιφημὸς Mayol, πού τὰ τραγούδια του, πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο τοῦ 1914-1918, γαλούχησαν τόσες γενεές, ἡ Georgette Leblanc, ἡ πρώτη γυναίκα τοῦ Maeterlinck, πού ἐπὶ εἴκοσι χρόνια ὑπῆρξε ἡ κυριώτερη ἐρμηνεύτρια τοῦ θεάτρου του, ἡ ἀλησμόνητη βασίλισσα τῆς γαλλικῆς ὀπερέτας Edmée Favart καὶ ἡ «θεία» Julia Bartet, μιὰ ἀπὸ τῆς δόξες τῆς Γαλλικῆς Κωμωδίας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ι. Μ. Θεοδορακόπουλου: «Εἰσαγωγή στὸν Πλάτωνα».

Μελέτες γιὰ τὸν Πλάτωνα ἔχουν γραφῆ στὴ χώρα μας πολλὰς ὁς τώρα. Οἱ περισσότερες προέρχονται ἀπὸ ἀνθρώπους πού καὶ στὰ ἴδια τὰ πλατωνικά κείμενα ἔσκυψαν καὶ μὲ τὴ βιβλιογραφία γνωρίστηκαν. Ἀσφαλῶς ὁ-

μος δὲν ἀδικῶ κανένα, λέγοντας ὅτι καμμιά ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἐργασίες δὲν κλείνει μέσα τῆς τὴν ἀλήθεια ζωῆς πού κλείνει τὸ νέο βιβλίο τοῦ κ. Θεοδορακόπουλου, καμμιά δὲν ἔχει γραφῆ μὲ τὴν πίστιν καὶ τὸ αἶμα, πού ἔχει γραφῆ ἡ «Εἰσαγωγή στὸν Πλάτωνα». Ἄν κάθε θέμα, πού δουλεύουμε, χρειάζεται τὴν καρδιά μας, κι' ὄχι μόνο τὸ πνεῦμα μας, μελέτη γιὰ τὸν Πλάτωνα προϋποθέτει ὅλη μας τὴν ὑπαρξιν, ὅλο τὸν ἑαυτὸ μας. Πῶς μπορεῖ νὰ μιλήσῃ κανεὶς γιὰ μιὰν ὑπόστασις πραγματικὴ, χωρὶς νὰ ἔχη ὑπάρξει πρῶτα ὁ ἴδιος, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ τὴν ὥρα πού δουλεύει τὸ θέμα του; Δὲν θὰ ἤθελα νὰ ὑποτιμῆσω καθόλου τὶς ἐργασίες τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Μωραΐτη, τοῦ Λογοθέτη ἢ τοῦ Παναγιωτίδη, τὰ βιβλία ὅμως αὐτά, πού μεταβάλλουν τὸν Πλάτωνα σ' ἓνα σχολικὸ, δογματικὸ φιλόσοφο, χωρὶς Ζωὴ καὶ χωρὶς Πόνον, εἶναι, πέρα ἀπὸ τὶς διαπιστώσεις πού κάνουν, λογικὰ κατασκευάσματα χωρὶς ἐσωτερικὴν ἐμπειρία — καρποὶ πνευμάτων πού πλησίασαν τὸ θέμα τους ἀπ' ἔξω καὶ ἀπὸ περιέργεια, ὄχι ἀπὸ δική τους προσωπικὴ ἀνάγκη.

Γιὰ νὰ φτάσῃ στὴν «Εἰσαγωγή στὸν Πλάτωνα», ὁ κ. Θεοδορακόπουλος διήνησε σκληρὸ κι' ἐπιμοχθὸ δρόμο — πορεία ὑποδειγματικὴ γιὰ κάθε νέο, πού θὰ ἤθελε νὰ ζήσῃ τὴ ζωὴ του μὲ πνεῦμα. Οἱ πρῶτες του μελέτες ἦταν πολὺ κοντὰ στὸν Rickert καὶ στὴ νεοκαντιανὴ, γενικώτερα, κίνησις. Ὁ ἀναγνώστης τῆς «Θεωρίας τοῦ Λόγου» ἢ τοῦ «Platons Dialektik des Seins» βρίσκει πολὺ εὐκόλα τὶς πηγές καὶ τῆς μεθόδου του καὶ τοῦ συστήματός του. Ὁ ἴδιος ἄλλωστε ὁ κ. Θεοδορακόπουλος ζήτησε νὰ συνειδητοποιήσῃ ἐντελῶς τὴν κληρονομιά τῆς Heidelberg γράφοντας τὴ «Γνωσιολογία τοῦ Rickert». Ἡ μαθητεία του ὅμως στους νεοκαντιανούς δὲν εἶχε μόνο τὴ σημασία πού ἔχουν τὰ ἀνήσυχτα, τὰ ἀνιχνευτικὰ βήματα ἑνὸς νέου πνευματικοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴ ζωὴ. Μοῖρα καλὴ θέλησε τὰ βήματα αὐτά νὰ συναντήσουν στὸ δρόμο τους ἐκείνη τὴ σχολὴ πού, ἂν ὄχι τίποτ' ἄλλο, σὲ μαθαίνει πάντως νὰ σκέπτεσαι, νὰ ξεκαθαρίζῃς τὴ συνειδήσή σου ἀπὸ κάθε πρόληψη καὶ κάθε συσκοτισμό, νὰ ὀργανώσῃς τὴ συνειδήσή σου καὶ νὰ κατανοῆς τὸν κόσμον μὲ τοὺς νόμους τοῦ Πνεύματος. Μόνο μετὰ τὸ ξεκαθάρισμα αὐτὸ μπορούμε νὰ φιλοσοφήσουμε γνήσια, μόνο μαζὶ μὲ τοὺς νεοκαντιανούς ἀρχίζει ὁ γνήσιος φιλοσοφικὸς στοχασμός.

Ἡ συνειδήσις πού κατέκτησε μέσα τῆς τὸ Νόμον μὲ τοὺς νεοκαντιανούς, εἶναι ἐλευθέρη πιά γιὰ ἄλλη δημιουργικώτερη καὶ πιὸ οὐσιαστικὴ — ἀπ' ὅ,τι ἡ νεοκαντιανὴ γνωσιολογία τῆς φύσεως καὶ τῆς ἱστορίας — φιλοσοφία. Ἀργότερα, πραγματικά ὁ κ. Θεοδορακόπουλος ξεπέρασε τὸ στάδιο αὐτὸ τῆς διπλῆς μαθητείας — στους νεοκαντιανούς καὶ στὴν ἀμελικτὴ λογικὴ μέθοδό τους. Σήμερα, οὔτε οἱ γενικώτερες φιλοσοφικὲς κατευθύνσεις του, οὔτε ἡ «Εἰσαγωγή στὸν Πλάτωνα», μποροῦν «νὰ καταταγοῦν» σὲ σχολή. Ἄντι γιὰ τὸ μαθητὴ τοῦ Rickert, ἢ ἔστω τὸ συνεχιστὴ τῆς φιλοσοφίας τῶν νεοκαντιαν-

νῶν, ἔχουμε τὴ χαρὰ νὰ παρακολουθοῦμε πιά τὸν ἀγῶνα μιᾶς γνήσια φιλοσοφικῆς προσωπικότητας με δικό της Νόμο καὶ δικό της Ρυθμό, τὸν ἀγῶνα τοῦ πρώτου, μαζί με τὸν κ. Κωνσταντῖνο Τσάτσο, φιλόσοφου τῆς νέας Ἑλλάδος.

Ὅτι ἡ φιλοσοφικὴ αὐτὴ συνείδηση, στὸ δρόμο πρὸς τὸν ἑαυτὸ της σταμάτησε στὸν Πλάτωνα, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ τυχαίῳ: Δὲν εἶναι μόνο ὁ Ἕλληνας πνευματικὸς ἄνθρωπος ποὺ ξαναδένει ἔτσι τὸ δικό του φιλοσοφικὸ στοχασμὸ με τὸ φιλοσοφικὸ στοχασμὸ τῆς πατρίδας του, ἀλλὰ καὶ ὁ φιλόσοφος ποὺ ἀντιμετράει τὸ δικό του στοχασμὸ με τὸ στοχασμὸ τοῦ μεγαλύτερου φιλοσόφου τοῦ κόσμου.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Θεοδωρακόπουλου χωρίζεται σὲ ἑννέα κεφάλαια: Τὰ τρία πρῶτα ἔχουν δική τους ἐνότητα καὶ χρησιμεύουν σὰν εἰσαγωγικά, σὰ κατωπινὰ γιὰ τὸν Πλάτωνα. Στὸ πρῶτο (Ἡ ἀρχὴ τοῦ λόγου, σελ. 3-8) δίνεται γενικὸς χαρακτηρισμὸς τῆς φιλοσοφίας τῶν Ἰωνῶν, στὸ δεύτερο (Ὁ ἀντίλογος τῆς σοφιστικῆς, σελ. 9-14) ἐρμηνεύεται ἡ σοφιστικὴ κίνηση καὶ ἡ διαφορὰ της ἀπὸ τοὺς Ἴωνες, καὶ στὸ τρίτο (Ὁ Σωκράτης, σελ. 14-26) ἀναλύεται με ὑπέροχο πραγματικὰ τρόπο ἡ αἰνιγματικὴ καὶ πολυσύνθετη μορφή, ποὺ ἡ ἐμφάνισή της ἄλλαξε τὴν ὄψη τοῦ κόσμου.

Τὰ ἐπόμενα ἔξη κεφάλαια εἶναι ὅλα γιὰ τὸν Πλάτωνα. Τὸ πρῶτο (Ὁ Πλάτων, σελ. 27-63) ἀναλύει τὴν ἐσωτερικὴ σχέση τοῦ μαθητῆ πρὸς τὸ διδάσκαλό του καὶ περιγράφει μερικὸς ἀπὸ τοὺς καίριους σταθμοὺς τῆς ζωῆς τοῦ Πλάτωνος, τὸ θάνατο τοῦ διδασκάλου του, τὴ γνωριμία του με τὸν Δίωνα, τὴν ἰδρυση τῆς Ἀκαδημίας καὶ τὴν πολιτικὴ του προσπάθεια στὶς Συρακοῦσες. Τὸ δεύτερο (Ἐρως καὶ Παιδεία, σελ. 64-98) ἐρμηνεύει τὴ σχέση Ἐρωτος καὶ Παιδείας στὴ συνείδηση τοῦ Ἕλληνος καὶ εἰδικώτερα στὸ πλατωνικὸ ἔργο. Τὸ τρίτο (Ὁ Πλατωνικὸς διάλογος, σελ. 98-118) ἀναλύει τὴ σημασία τῆς διαλογικῆς μορφῆς, ὄχι μόνο σὰν ἐκφρασης λογοτεχνικῆς, ἀλλὰ καὶ σὰν ἐκφρασης γνήσιου φιλοσοφικοῦ πάθους. Τὰ τρία τελευταία κεφάλαια ἐρμηνεύουν τρεῖς βασικὲς κατηγορίες τοῦ πλατωνικοῦ Λόγου, τὴν Ἰδέα (σελ. 118-172), τὸ Θάνατο (σελ. 172-205) καὶ τὸ Μῦθο (σελ. 205-247).

Ἡ περιληπτικὴ αὐτὴ περιγραφή δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ, φυσικά, καμμιά συγκεκριμένη πληροφορία γιὰ τὸν καταπληκτικὸ πλοῦτο σὲ ἐννοίες καὶ σὲ νοήματα, ποὺ κλείνεται μέσα στὰ ἑννέα κεφάλαια τοῦ βιβλίου. Γιὰ νὰ φτάσῃ στὴ συνθετικὴν εἰσαγωγή ποὺ χάρισε στὸ ἔθνος του, ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος δούλεψε ἕνα πλῆθος εἰδικώτερα προβλήματα, ὄχι μόνον ἐρμηνευτικὰ τοῦ Πλάτωνος, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα φιλοσοφικά, με τρόπο ποὺ τιμᾷ πραγματικὰ τὴ νεοελληνικὴ πνευματικὴ ζωή. Ἡ σωκρατικὴ ἐννοια, ἡ θεωρία τῆς Ἰδέας, ὁ Σωκράτης στὸν «Τίμαιο», ἡ σχέση τοῦ «Φαίδρου» καὶ τοῦ «Φαίδωνα», ἡ μυθικὴ παράδοση καὶ ἡ ἀνανέωσή της ἀπ' τὸν Πλάτωνα, ὁ Ἰδανισμὸς καὶ ὁ μυστικισμὸς στὴ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος — εἶναι ἐλάχιστα ἀπὸ

τὰ εἰδικὰ ἐρμηνευτικὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζονται διεξοδικὰ μέσα στὴν «Εἰσαγωγή», καὶ λύνονται με διαύγεια, θετικότητα καὶ βαθύτητα, ποὺ ξαφνιάζουν τὸ συνηθισμένο σὲ ἄλλα νεοελληνικά δῆθεν φιλοσοφικά κείμενα Ἕλληνα ἀναγνώστη. Ἄν ἕνα ἐπιστημονικὸ πρόβλημα ἀξίζει μόνον ὅταν πηγάζῃ ἀπὸ ἀληθινὸ πόνο, — καὶ ὄχι ὅταν τίθεται ἀπὸ «ἀκονισμένο» μυαλό, — τότε καὶ ἡ λύση του ἔχει ἀξία μόνον ὅταν ἐρχεται σὰν ὄριμος καρπός, ὕστερ' ἀπὸ πολὺχρονο σκάψιμο καὶ δούλεμα τοῦ προβλήματος, ὄχι ὅταν δίνεται σὰν εὐτυχισμένο εὔρημα ἐξυπνου καὶ συνδυαστικοῦ μυαλοῦ.

Τὴν αἰσθηση αὐτὴ τῆς ὀργανικῆς καὶ βαθμιαίας ὀρίμανσης τὴ δίνει ἀπὸ τὶς πρῶτες τῆς ἡδὴ σελίδες ἡ «Εἰσαγωγή». Ὁ εἰδικὸς ἀναγνώστης — περισσότερο ἴσως ὁ φιλόλογος — μπορεῖ νὰ διαφωνῇ σὲ μερικὰ σημεῖα, ἀλλὰ ἡ «Εἰσαγωγή» ἐπιβάλλεται ὡς σύνολο, ὡς σύνθεση ἐνιαία, ὥστε ἀντιρρήσεις σὲ εἰδικώτερα σημεῖα νὰ μὴν ἔχουν καὶ πολλὴ σημασία.

Πολὺς λόγος ἐξακολουθεῖ πάντα νὰ γίνεται γιὰ τὴ δημοτικὴ καὶ γιὰ τὶς δυνατότητες της. Ἐνῶ ὁμως ἔχουμε μέχρι σήμερα δλόκληρη βιβλιοθήκη με δημοσιεύματα γιὰ τὴ δημοτικὴ, πολὺ λίγα ἔχουμε ἀκόμη στὴ δημοτικὴ, κείμενα ποὺ θὰ ἐπέβαλλαν τὸ δημοτικισμό ὄχι ἀπ' ἔξω καὶ με λογικά ἐπιχειρήματα, ἀλλ' ἀπὸ μέσα καὶ με τὴν πειθῶ τοῦ ἰδίου τοῦ παραδείγματός των. Τὸ ὅτι ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα ἔγινε ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ζήτημα γραμματικῆς μόνο καὶ συντακτικοῦ, ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ κακὰ ποὺ δημιουργήσε τὸ γλωσσικὸ ζήτημα στὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ δὲ θὰ ἤθελα νὰ ἐπιμείνω περισσότερο στὸ σημεῖο αὐτό, ποὺ εἶναι ἄλλωστε πιά γνωστὸ καὶ παραδεχτὸ ἀπ' ὅλους. Θὰ ἤθελα μόνο νὰ τονίσω ὅτι τὸ συγκεκριμένο παράδειγμα τῆς «Εἰσαγωγῆς στὸν Πλάτωνα» τοῦ κ. Θεοδωρακόπουλου εἶναι ἀρχετό, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο «γλωσσικὸ» ἐπιχείρημα, νὰ ἀποδείξῃ τὶς ὑπέροχες δυνατότητες τῆς δημοτικῆς, ὅταν δουλεύεται ὄχι ἀπὸ «δασκάλους» καὶ «γλωσσολόγους», ἀλλ' ἀπὸ ἀληθινούς δημιουργούς, ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ πλάθουν τὴ λέξη με τὴ δύναμη τῶν πάθους των, μέσ' ἀπ' τὸ βάθος τοῦ στοχασμοῦ των. Τὴ γλῶσσα τὴν πλάθει ἡ «φόρα τῆς ψυχῆς» καὶ ὄχι οἱ δάσκαλοι, ὅπως εἶπε καὶ ὁ Ποιητὴς μας με τὸ συγκλονιστικὸ παράδειγμα τοῦ «Χριστὸς Ἀνέστακας» («Νέα Ἔστια», τεύχος 561, σελ. 348).

Στὸ βιβλίον τοῦ κ. Θεοδωρακόπουλου συναντοῦμε σὲ κάθε σελίδα καινούργιες πρωτόφτιαχτες λέξεις, ἄλλες, πολὺ γνωστές, με βαθύτατο τώρα περιεχόμενο, ἐκφράσεις ποὺ δὲν τις εἶχαμε σκεφθῆ ποτέ ὡς τώρα ἢ δὲν εἶχαμε ὑποψιαστῆ τὸ βάθος των. Ἡ γλῶσσα ζῆ καὶ πεθαίνει κάθε φορὰ μέσα στὰ χέρια τῶν συγγραφέων στὴν εἰσαγωγή τοῦ κ. Θεοδωρακόπουλου, ἡ δημοτικὴ ζῆ σὰ γιὰ πρώτη φορὰ — σὲ περιοχὴ ποὺ δὲν ἔχει καμμιά σχέση οὔτε με τὴ «γλῶσσα ποὺ μιλάμε» οὔτε καὶ με τὴ «γλῶσσα τῆς λογοτεχνίας μας», αὐτῆς τουλάχιστοῦ ποὺ οἱ γλωσσολόγοι μᾶς προβάλλουν ὡς πρότυπο. Τὸ

δημοτικισμό — γενικώτερα μάλιστα: τὴ γλῶσσα ἐνὸς ἔθνους, τέτοια μόνο κείμενα τὴ σώζουν καὶ τὴ στερεώνουν. ὄχι ἡ γλωσσολογικὴ ἐπιχειρηματολογία ἢ οἱ κάθε εἴδους γλωσσαμύχτες.

Κλείνω τὸ κριτικὸ αὐτὸ σημείωμα μὲ δυὸ ἀντιρρήσεις, προερχόμενες, καὶ οὐσίαν, ἀπὸ διαφορετικῆ ἰσως τοποθέτησιν μπροστὰ στὰ ἴδια προβλήματα πού παρακολουθεῖ στὸ βιβλίον τοῦ ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος: α) Ἀπὸ τὴν «Εἰσαγωγὴ» λείπει ὁ ἱστορισμός. Ὁ ἱστορισμὸς εἶναι ξένος βέβαια πρὸς τὴ συστηματικὴν ὀργάνωσιν τοῦ στοχασμοῦ τοῦ κ. Θεοδωρακόπουλου, θὰ μοῦ ἐπιτραπῆ ὅμως νὰ νομίζω ὅτι γιὰ τὸν Πλάτωνα εἶναι μεθοδικὴ ἀρχὴ πρωταρχικῆς σημασίας. Ὁ Πλάτων, ὅσο κανένας ἄλλος ἀρχαῖος, πάλεψε καὶ μέσα στὸ χρόνο καὶ μὲ τὸ χρόνο. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ πάντα ὑποδειγματικὸς ὁ «Πλάτων» τοῦ Wilamowitz, ὄχι τόσο γιὰ τὸ θετικὸ του περιεχόμενον, ὅσο γιὰ τὴ διαφορετικὴν ἐρμηνεία πού ἔγινε ἡ ἀφορμὴ νὰ ἀντιτάξουν οἱ Πλατωνιστὰι τοῦ κύκλου τοῦ George. Γενικώτερα, ἄλλωστε, νομίζω ὅτι ὁ δρόμος τῆς γνωριμίας μας μ' ἕνα μὲγανον εἶναι πάντα ἡ βιογραφία, ὄχι φυσικὰ ὡς συλλογὴ ἀνεκδότων ἢ ψυχολογικῶν λεπτομερειῶν, ἀλλὰ ὡς ἀποκάλυψιν τῆς βαθμιαίας ὀρίμανσος τῆς συνείδησος τῆς Μοῖρας καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ μεγάλου. β) Τὰ πολιτικὰ προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ὁ Πλάτων θάπρεπε ἰσως νὰ δοθοῦν διεξοδικώτερα ἀπ' ὅ,τι δίνονται στὰ κεφάλαια «Ὁ Πλάτων» καὶ «Ἡ θεωρία τῆς ἰδέας». Ὅπως ἄλλωστε πολὺ σωστὰ παρατηρεῖ ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος, «ἡ πολιτεία εἶναι τὸ θεμελιακὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς τοῦ Πλάτωνος».

Ἀλλὰ βέβαια οἱ ἀντιρρήσεις αὐτὲς δὲ θέλουν καὶ δὲ μποροῦν νὰ θίξουν τὴν οὐσίαν τοῦ ἐξαιρετικοῦ αὐτοῦ βιβλίου, πού ἀποτελεῖ ἀνεκτίμητο πλοῦτο τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον του καὶ κατὰ τὴ δύναμιν τῆς γλώσσας του. Ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος ἔχει τὴν τιμὴ νὰ διαμορφώσῃ πρῶτος τὸ νεοελληνικὸ φιλοσοφικὸ στοχασμὸ καὶ κατὰ τὸ ὕλικόν του περιεχόμενον καὶ κατὰ τὰ ἀντίστοιχα ἐκφραστικὰ του μέσα. Γι' αὐτὸ, ὅλοι ὅσοι δὲ μποροῦμε νὰ βοηθήσουμε ἐνεργὰ τὸ σκληρὸν του ἀγῶνα, θὰ πρέπη τουλάχιστον νὰ τὸν παρακολουθήσουμε πλαισιώνοντάς τον μὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐγνωμοσύνην μας. Εἶναι ἕνα χρέος πού θὰ τὸ κάνουμε ὅλοι μας μὲ μεγάλην χαρὰ, γιὰ τὸ τελικὸν του ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι νὰ βαθύνομε καὶ τὴ δικήν μας συνείδησιν καὶ σάν ἄτομα καὶ σάν ἔθνος.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

Τατιάνας Σταύρου: «Μυστικὲς πηγές».

Θάθελα νὰ εἶχα διαβάσει τὰ διηγήματα αὐτὰ στὴν ἐποχὴ τους. Τυπώθηκαν μέσα στὸν πόλεμον, ἀλλὰ ἀνήκουν στὴν ἀκόμα θολή, ἀξεκαθάριστὴ κριτικὰ, περίοδο τοῦ μεσοπολέμου· μιὰ περίοδο πού βρίσκεται τόσο κοντὰ μας, καὶ πού εἶναι συγχρόνως τόσο ἀτομακρυσμένη. Τὸ τρα-

γικὸ καὶ τὸ παράξενο εἶναι ὅτι, μολοντί βγήκαμε ἀπὸ τὴ μία, δὲ μῆκαμε ἀκόμη σὲ μιὰ νέα λογοτεχνικὴ ἐποχὴ, αὐτὴν πού προετοιμάζει ἀσφαλῶς ἡ σημερινὴ τρομακτικὴ μοῖρα τῆς ἀνθρωπότητος. Ἔτσι, τὰ κριτήριά μας, ὅσον ἀφορᾷ τουλάχιστον τὴς μορφῆς τῆς Τέχνης, δὲ μποροῦν παρὰ ν' ἀποτελοῦν μιὰ σχεδὸν παράνομη ἐπιβίωσιν. Ὁσφραϊνόμαστε μονάχα τὸ μέλλον. Ἔχουμε τὰ προμηνύματα μιᾶς τέχνης περισσότερο ἀνθρώπινος καὶ λιγώτερο ἐπιτηδευμένης, πού ἡ καινούρια πείρα θὰ τὴν κάνει πιὸ λιτὴ, πιὸ ζωντανή, ἰσως πιὸ ὡμὴ, πιὸ βαρεῖα ἀπὸ περιεχόμενον, μιὰ τέχνη ὄχι τόσο γιὰ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα σάν ἕνα δραματικὸ σύνολον. Στὸ ἀναμεταξύ, δὲν ἔχουμε ἄλλο νὰ κάνουμε, παρὰ νὰ ξαναγυρίζουμε στὰ παλιά, σὲ ὅ,τι ὡς τώρα μᾶς ἔθελε καὶ πού ἀκόμη μπορεῖ ν' ἀσχεῖ τὴν ἐπίδρασίν του ἀπάνω μας, εἴτε ἀμεση, εἴτε μὲ τὸ ξύπνημα μιᾶς ἀνάμνησος νοσταλγικῆς. Ὅπως καὶ νάναι, τὰ περασμένα μᾶς κυβερνοῦν, καὶ αὐτὰ κυφοροῦν ἐκεῖνα πού πρόκειται νὰ γίνουν.

Μὲ τὴς «Μυστικὲς πηγές» ἡ κ. Τατιάνα Σταύρου μᾶς ἐμπνέει μεγαλύτερη ἐμπιστοσύνη στὸ ταλέντο της, γιὰ τὴν ἀκριβῶς μᾶς δείχνει μιὰν ἱκανότητα ἀνανέωσος τῶν ἐκφραστικῶν μέσων καὶ τοῦ τρόπου της νὰ κοιτάζει τὴ ζωὴ, πού πρέπει νὰ λογαριαστῆ στὸ ἐνεργητικὸν της. Ἄν ὁ λογοτέχνης δὲν ἔχει τὴ δύναμιν νὰ συλλάβῃ τὸ νόημα τῆς ἐποχῆς του, νὰ ζήσει τὴν ἐποχὴν του μὲ ὅλη τὴν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς του, ἂν ἀφήσῃ νὰ ξεπεραστῆ ἀπ' αὐτὴν, μοιραῖα θὰ λησμονηθεῖ, θ' ἀπομείνει στὸ περιθώριον. Μόνον οἱ μεγαλοφυεῖς στέκονται πάνω ἀπὸ τὴς ἐποχές, ἀλλὰ αὐτὲς ἔχουν καὶ τὴ δύναμιν νὰ τὴς ξεπερνοῦν. Χρησιμοποίησα στὴν ἀρχὴ ἐντελῶς συμβατικὰ τὴ λέξιν διηγήματα, προκειμένου νὰ χαρακτηρίσω τὰ πεζογραφήματα πού ἀπαρτίζουν αὐτὸν τὸν τόμον. Τὸ διήγημα μᾶς ἔμεινε στὴ συνείδησίν μας σάν ἕνα εἶδος λογοτεχνικὸ μὲ δρόσημα αὐστηρὰ καθορισμένα, πού κινήθηκε σ' ἕνα χωρὸν περιορισμένο, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τὰ κομμάτια τῆς σειρᾶς «Ἐκεῖνοι πού ἔμειναν», — τοῦ πρώτου βιβλίου τῆς κ. Τατιάνας Σταύρου. Ἀλλὰ εἶναι γεγονός ὅτι ὁ κλασσικὸς ἐκεῖνος τύπος τοῦ διηγήματος εἶχε πάψει πρὸ πολλοῦ νὰ προσελκύει τοὺς νέους συγγραφεῖς, πού δὲ ζητοῦσαν πιά στὴν τέχνην παρὰ ὅλο καὶ νέες συγκινήσεις, ἀδιαφορώντας ἂν θὰ ξεπερνοῦσαν τὰ ὅρια, ἂν θὰ ἔφταναν σὲ μιὰ σύγχυση τῶν εἰδῶν. Αὐτὸ εἶταν ἄλλωστε ἕνα καινούριον θέλημα. Καὶ ὅπως στὸ μυθιστόρημα, ἔτσι καὶ στὸ διήγημα, ἡ τάση πρὸς μιὰ ἐκφρασιν ὅλο καὶ πιὸ ποιητικὴ ὀδήγησε στὴ μορφήν τοῦ ἑσωτερικοῦ μονολόγου, ὅπου ἡ δύναμιν τοῦ συγγραφέα μεταφράζεται στὴν ἱκανότητά του νὰ συμφιλίωσιν δυὸ πράγματα κατὰ βάθος ἀσυμφιλίωτα, τὴν πραγματικότητα καὶ τὸ ὄνειρον. Νὰ μᾶς δώσει δηλαδὴ τὴν αὐταπάτην πῶς ταυτίζονται τὰ δυὸ αὐτὰ ἐχθρικὰ στοιχεῖα, ὅπως μὲ μιὰ βίαιη ἀναταραχὴ μποροῦμε νὸ πιστέψουμε γιὰ μιὰ στιγμὴ πῶς τὸ λάδι καὶ τὸ νερὸ ἀποτελοῦν μιὰ καὶ ἀδιαίρετὴ ὕλη.

Αὐτὸ πού μιὰ ἄλλη ρωμαντικώτερη ἐποχὴ ὀνόμασε μυστήριον τῆς γυναίκας, ἐξακολουθεῖ νὰ